

วิธีปรับปรุงและพัฒนา

การ *Sight-Reading*

อภิชัย เลี่ยมทอง*

Sight-Reading คืออะไร

คำว่า Sight-Reading นั้น ในความหมายด้านดนตรีหมายถึง การบรรเลงบทเพลงหรือบทฝึกโดยผู้บรรเลงไม่เคยซ้อมมาก่อน และต้องพยายามบรรเลงอย่างถูกต้องหรือใกล้เคียงกับข้อกำหนดในบทเพลงนั้นให้มากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องจังหวะ ระดับเสียงและความดังเบา การ Sight-Reading ให้ได้อย่างแม่นยำถูกต้องนั้น นอกจากที่ผู้เล่นต้องมีทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีแล้ว จะต้องเข้าใจความหมายของดนตรีที่บรรเลงเป็นอย่างดี จึงจะสามารถสื่อสารบทเพลงนั้นให้ผู้ฟังเข้าใจได้

การ Sight-Reading นั้น มักจะนำมาเป็นส่วนหนึ่งของบทใช้ทดสอบทางดนตรี ทั้งการสอบเข้าเรียนดนตรีในระดับสูง การสอบวัดระดับทางดนตรีหรือการทดสอบเข้าเป็นสมาชิกในวงดุริยางค์ ทั้งระดับสมัครเล่นและอาชีพ ฉะนั้นการ Sight-Reading จึงเป็นความสำคัญที่นักดนตรีต้องฝึกฝนให้ชำนาญ การ Sight-Reading ที่ดีนั้น ต้องการการฝึกซ้อมและประสบการณ์ ผู้ที่มีความสามารถในการ Sight-Reading จะได้เปรียบมากเพราะสามารถเล่นเพลงร่วมกับผู้อื่นได้โดยง่าย การ Sight-Reading นี้ นับเป็นอุปกรณ์อันสำคัญของนักดนตรีที่ทำให้ศึกษาบทเพลงต่างๆ ได้เร็วหลากหลายและประหยัดเวลาในการฝึกหัด

ปัญหาที่พบโดยทั่วไปทางด้านการ Sight-Reading ของนักเรียนไทยคือไม่เข้าใจการ Sight-Reading อย่างถูกวิธี โดยไม่สามารถบรรเลงให้ต่อเนื่อง ให้ความสำคัญกับระดับเสียงมากกว่าการบรรเลงที่ต่อเนื่อง จึงเกิดการสะดุดและติดขัด Sight-Reading นั้น สามารถฝึกฝนจากการเรียนปฏิบัติเครื่องดนตรี โดยผู้สอนให้นักเรียนฝึก Sight-Reading จากบทเพลงที่มีระดับความยากง่าย และซับซ้อนที่เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง การสอน Sight-Reading ควรมีสอดแทรกอยู่ให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนดนตรีตั้งแต่เริ่มต้น ผู้สอนควรให้ความสำคัญของการ Sight-Reading แก่นักเรียน เพราะจะเกิดผลดีทั้งแก่ผู้เรียนและผู้สอนในเวลาเดียวกัน เมื่อนักเรียนมีความสามารถในการ Sight-Read ดีขึ้น ก็จะสามารถเรียนรู้บทเพลงได้ด้วยตัวเอง อีกทั้งจะสนุกกับการเล่นดนตรีร่วมกับผู้อื่น ผู้สอนสามารถมุ่งเน้นการสอนไปสู่เนื้อหาของ "ดนตรี" ลดเวลาการแก้ไขข้อผิดพลาดจากมาตรฐานการบรรเลงด้านจังหวะและระดับเสียงของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต

ขั้นตอนการ Sight-Reading

ในชีวิตประจำวัน เรามีการ Sight-Reading เกิดขึ้นอยู่เสมอ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ อ่านประกาศโฆษณาริมทาง นั่นคือเรากำลังอ่านข้อความเหล่านี้เป็นครั้งแรก แต่คำเหล่านี้เป็นคำที่เราเคยเห็นมาก่อน จากประสบการณ์ที่ผ่านมา เรารู้จักสัญลักษณ์ตัวอักษรภาษาไทยและเข้าใจไวยากรณ์ภาษา เมื่อเราอ่านข้อความที่เราพบเห็นเป็นครั้งแรกออกมาให้คนอื่นได้ยิน เช่น แม่ที่อ่านหนังสือนิทานก่อนนอนให้ลูกฟังหรือผู้ประกาศข่าววิทยุโทรทัศน์อ่านข่าวกระจายเสียงออกอากาศนั้น การ Sight-Reading ในดนตรีก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ผู้ที่อ่านโน้ตได้คล่องแคล่วก็ต้องเข้าใจสัญลักษณ์ต่างๆ ของตัวโน้ต และประสบการณ์เหล่านี้เกิดจากการฝึกฝน เช่นเดียวกันกับความเข้าใจด้านภาษา ซึ่งการที่จะให้เข้าใจดนตรีนั้น ส่วนหนึ่งจะมาจากประสบการณ์ในการบรรเลงและอีกส่วนหนึ่งมาจากการศึกษาทางด้านทฤษฎีดนตรี นอกจากนี้การจะทำการ Sight-Reading ให้ได้ดีนั้น ยังต้องอาศัยความชำนาญทางทักษะสำหรับเครื่องดนตรีนั้นๆ ด้วยเช่นกัน

ฉะนั้น ความสามารถที่แท้จริงในการ Sight-Reading คือความสามารถจากประสบการณ์รวมถึงเทคนิคการบรรเลงเครื่องดนตรี ความเข้าใจสัญลักษณ์ต่างๆ ทางดนตรี ความเข้าใจสไตล์ของเพลงรวมกันนั่นเอง

ในภาษาเขียนนั้น เราใช้สัญลักษณ์ตัวอักษร เครื่องหมายต่างๆ เช่น !, ? “” . & % \$ ฯลฯ เป็นสัญลักษณ์สื่อสารถึงความหมาย แต่ถ้าเรามองแต่เพียงตัวอักษรแต่ละตัว เราจะไม่เข้าใจความหมายของประโยคได้เลย ฉะนั้นผู้อ่านจึงต้องมอง

ตัวอักษรแบบรวมเป็นคำๆ จึงจะสามารถเข้าใจความหมาย ดนตรีก็เช่นกัน มีสัญลักษณ์ลักษณะต่างๆ เพื่อแสดงระดับเสียง ความสั้นยาวของโน้ต เครื่องหมายเน้นเสียง (Accent) เครื่องหมายดังขึ้น (Crescendo) เป็นต้น สัญลักษณ์เหล่านี้จะไม่มีค่าถ้าขณะที่ Sight-Reading เรามองสัญลักษณ์เหล่านี้เป็นตัวๆ ไป ฉะนั้นขณะทำการ Sight-Reading เราต้องมองภาพรวมเป็นกลุ่มและเป็นประโยค เช่นเดียวกันกับการอ่านหนังสือ

ขณะที่เราอ่านหนังสือนั้น สายตาจะมองจากซ้ายไปขวาและบางครั้งมีการมองกลับจากขวาไปซ้ายบ้าง เพื่อตรวจสอบข้อความที่ได้อ่านผ่านไปแล้ว การอ่านโน้ตก็มีลักษณะคล้ายกัน เพียงแต่การอ่านโน้ตนั้นสายตาอาจทำงานหนักกว่า เพราะต้องมองด้านแนวตั้ง (ขึ้นและลง) เป็นการอ่านระดับเสียงไปในเวลาเดียวกัน

พื้นฐานและขั้นตอนของการฝึก Sight-Reading

การฝึก Sight-Reading สามารถเริ่มจากการเริ่มสังเกตบทเพลงต่างๆ โดยใช้ความรู้ทางด้านทฤษฎีดนตรี สังเกตท่วงเสียง (Clef) เครื่องหมายประจำท่วงเสียง (Key Signature) เครื่องหมายประจำจังหวะ (Time Signature) เครื่องหมายแปลงเสียง เช่น เครื่องหมายชาร์ปแฟลต เนเจอร์ล (Sharp Flat Natural) ในบทเพลงเมื่อลงมือบรรเลง ต้องปฏิบัติจังหวะให้ถูกต้องก่อน ผู้บรรเลงต้องรักษาจังหวะให้ต่อเนื่อง นับจังหวะให้สม่ำเสมอ ต้องเข้าใจระดับเสียง การวางนิ้ว ไม้ตีการกดหรือยกนิ้ว เมื่อสามารถปฏิบัติได้ทั้งด้านจังหวะและระดับเสียงแล้ว ขั้นตอนต่อไปจึงค่อยเริ่มสังเกตมิติเสียง เช่น ความดัง-เบา ความสั้น-ยาว

การเปลี่ยนจังหวะเร็ว-ช้า ให้ใกล้เคียงกับที่ผู้ประพันธ์เพลงต้องการให้มากที่สุด

□ วิธีฝึกเพื่อการเล่านระดับเสียง (Pitch) ของเครื่องดนตรี

การฝึกนี้เพื่อให้รู้จักโน้ตแล้วแปลไปเป็นการเคลื่อนไหวตามเพื่อให้ตรงกับระดับเสียง โดยอาจใช้การเขียนโน้ตบนกระดาษที่ละโน้ต เมื่อเปิดให้ผู้ฝึกดูแล้วจึงลงมือปฏิบัติเครื่องดนตรีให้เกิดเสียงตรงตามตัวโน้ตที่เห็น จากนั้นจึงเขียนเป็นกลุ่มของบันไดเสียง (Scale) และอาร์เปจโจ (Arpeggio) การซ้อมบันไดเสียงและอาร์เปจโจ จะมีส่วนช่วยได้มาก เพราะบทเพลงแทบจะทุกบทมักจะประกอบด้วยกลุ่มโน้ตลักษณะทั้งสองแบบนี้ การซ้อมบันไดเสียงและอาร์เปจโจอยู่เป็นประจำ จะทำให้เข้าใจระดับเสียงมากขึ้น ทำให้เป็นการง่ายในการอ่านโน้ตลักษณะแบบเดียวกัน อีกทั้งผู้บรรเลงยังสามารถมุ่งความสนใจต่อไปยังลักษณะจังหวะ และการสร้างมิติเสียงด้านต่างๆ ได้อีก

□ วิธีฝึกด้านจังหวะ (Rhythm)

ปัญหาส่วนใหญ่ของการ Sight-Reading คือการไม่สามารถรักษาลักษณะให้สม่ำเสมอ ฉะนั้นการฝึกจังหวะและการนับจังหวะให้สม่ำเสมอ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง เมื่อฝึกจนมั่นใจว่าสามารถปฏิบัติจังหวะได้สม่ำเสมอ (การตบมือและการนับในใจ) จึงฝึกการนำลักษณะจังหวะแตกย่อยต่างๆ เข้าไปผสมผสานกับจังหวะที่นับอย่างสม่ำเสมอ การฝึกเรื่องจังหวะนั้น ในขั้นตอนแรกไม่จำเป็นต้องฝึกกับเครื่องดนตรี ผู้ฝึกสามารถฝึกที่ใดก็ได้ โดยฝึกในใจหรือให้การปรบมือ เมื่อเข้าใจจังหวะที่แปรออกมา จึงค่อยเริ่มฝึกปฏิบัติ ให้ผู้ฝึกเริ่มจากง่ายๆ ก่อน แล้วจึงเพิ่มความยากเข้าไปทีละน้อย อย่างไรก็ตาม การให้ผู้ฝึกนับจังหวะให้มั่นคง

ซึ่งนับเป็นหัวใจที่สำคัญของการฝึก อาจจะเริ่มฝึกโดยไม่มีเครื่องดนตรีจนเมื่อมั่นใจว่าถูกต้องแล้ว จึงนำมาปฏิบัติบนเครื่องดนตรี โดยเริ่มบรรเลงลักษณะจังหวะ ฝึกเข้าไปมาบนตัวโน้ตเริ่มจากระดับเสียงเดียว จากนั้นจึงนำลักษณะจังหวะนั้น ฝึกในรูปแบบบันไดเสียงและอาร์เปจโจ

□ การฝึกรวมโน้ตและจังหวะ เข้าด้วยกันอย่างคงที่สม่ำเสมอ

ก่อนจะรวมเล่านระดับเสียงและจังหวะเข้าด้วยกัน ต้องมั่นใจว่าผู้ฝึกสามารถปฏิบัติระดับเสียงและจังหวะนั้นได้อย่างถ่องแท้เสียก่อน แต่ถ้ายังปฏิบัติผิดอันเกิดจากความลังเลหรือไม่มั่นใจ ผู้เล่นต้องยังคงดำเนินการเล่นต่อไป เพื่อเป็นการฝึก Sight-Reading ซึ่งต้องคงรักษาลักษณะและความไหลลื่นของเพลงไว้ก่อน นอกจากนี้ การเลือกจังหวะที่ไม่เร็วไม่ช้าเกินไป ก็เป็นเรื่องสำคัญ การปฏิบัติจังหวะให้สม่ำเสมอจะเป็นไปไม่ได้ถ้าผู้ฝึกเลือกบรรเลงจังหวะที่เร็ว และมีช่วงความยากของจังหวะหรือระดับเสียง

วิธีการฝึก Sight-Reading โดยไม่ใช้เครื่องดนตรี

การฝึกนี้มีเป้าหมายให้ผู้ฝึกสามารถสังเกต และจดจำรายละเอียดของบทเพลง ก่อนจะมีการ Sight-Reading

ให้ผู้ฝึกดูโน้ตที่จะทำการ Sight-Reading (ทำนองสั้นหรือยาว ขึ้นอยู่กับวัยของผู้ฝึก) โดยไปทั่วใช้เวลา 30 วินาที เพื่อให้จำข้อมูลทางดนตรีที่สำคัญให้มากที่สุด หลังจากนั้นให้ปิดโน้ต แล้วตอบคำถาม

- Key signature อะไร
- สังเกตได้หรือไม่ว่ามี Scales และ Arpeggios หรือไม่ ที่ใด

- โน้ตแรกคือโน้ตอะไร
- ให้ปรบมือจังหวะ 2-3 ห้องแรก
- ให้ร้องทำนอง 2-3 ห้องแรก
- เล่นด้วยความจำได้หรือไม่

ในการฝึกระยะแรก ผู้ฝึกอาจไม่สามารถตอบได้เป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อทำซ้ำบ่อยครั้ง ก็สามารถสร้างนิสัยการสังเกตและจดจำในการทำ Sight-Reading แต่ละครั้งได้

ข้อควรปฏิบัติก่อนการ Sight-Reading

ก่อนเริ่มทำการ Sight-Reading ด้วยเครื่องดนตรี ควรสังเกตและจดจำสิ่งต่อไปนี้

1. ให้สังเกตชื่อผู้ประพันธ์ และบทเพลง เพื่อจะให้ทราบสไตล์ในการบรรเลงเพลงนั้น
2. สังเกตคำศัพท์ดนตรีที่กำหนดความเร็วของเพลง (Tempo) หรือค่าตามอัตราเครื่องจับจังหวะ (metronome) ถ้าไม่มี ให้มองหาช่วงโน้ตที่มีจำนวนหนาแน่นที่สุดในเพลง ซึ่งจากจุดนี้ เราอาจสามารถคาดเดาความเร็วของบทเพลงที่กำลังจะทำการ Sight-Reading ได้
3. สังเกตลักษณะของบันไดเสียงว่าเป็นบันไดเสียงเมเจอร์หรือไมเนอร์ และมองหาโน้ตที่นอกบันไดเสียง
4. สังเกตเครื่องหมายประจำจังหวะ ก่อนจะตัดสินใจว่าจะนับอย่างไร และจะต้องนับแบบแบ่งย่อยหรือไม่
5. สังเกตเครื่องหมายความดัง-เบา (Dynamic mark) ในแต่ละช่วงเพลง
6. สังเกตเครื่องหมายความรู้สึก (Expression mark)

เมื่อมาถึงจุดนี้ ก็ถือว่าเราได้ศึกษาคุณลักษณะของบทเพลงที่กำลังจะทำการ Sight-Read ได้อย่างคร่าวๆ แล้ว และเมื่อจะทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งและซับซ้อนมากขึ้น ให้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

7. มองหาว่ามีช่วงใดมีการเปลี่ยนอัตราความเร็ว เครื่องหมายประจำจังหวะ เครื่องหมายยึดจังหวะ (Fermata) การเปลี่ยนความเร็วทันที ตัวหยุดหรือเครื่องหมายย้อนกลับ

8. หาจุดที่มีจังหวะยาก โดยให้พยายามตีความ และคิดแบบอย่างการบรรเลงในใจ

9. หาจุดที่มีความยากด้านการเลือกใช้นิ้ว (Fingering) โน้ตสั้นน้อยทั้งโน้ตสูงและต่ำ โดยพยายามหาตำแหน่งนิ้วที่จะบรรเลง แล้วจดจำเป็นกลุ่มโน้ต การเลือกใช้นิ้วที่ดีในการ Sight-Reading ควรเป็นนิ้วที่ไม่ยากเกินไป ไม่ควรมีการย้ายตำแหน่ง (shifting) บ่อยๆ รวมทั้งอาจมองหาจุดที่มีปัญหาด้านเทคนิคการบรรเลง เพื่อการเตรียมพร้อมก่อนการปฏิบัติ

การเตรียมตัวก่อนการ Sight-Reading นั้นมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการเก็บข้อมูลบทเพลงก่อนที่จะเล่นจริง ถ้าต้องเล่นโน้ตใดๆ ที่ผู้ฝึกไม่เคยเล่นมาก่อน ขอให้ปฏิบัติตาม 9 ข้อนี้ให้เป็นนิสัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องทดสอบการ Sight-Reading ให้ใช้เวลาสังเกตสิ่งเหล่านี้ก่อนปฏิบัติจริง 1 ถึง 2 นาทีอย่างไม่มีรีบร้อน

ข้อควรปฏิบัติ 10 ข้อ ระหว่างการ Sight-Reading

1. บรรเลงไปเรื่อย ๆ อย่าหยุด ถึงแม้ว่าจะเล่นโน้ตผิดหรือตกหล่นไปบ้าง
2. ให้นับจังหวะต่อไปอย่างสม่ำเสมอ คงความเร็วไว้ให้ต่อเนื่อง ยกเว้นว่าในเพลงนั้นมีการเปลี่ยนอัตราความเร็ว มีจังหวะช้าลงหรือเร็วขึ้น และใช้การนับแบ่งย่อยในจุดที่มีความยาก ฟังระลึกรู้ว่า จังหวะที่ถูกต้อง ชัดเจน รักษาความเร็วให้สม่ำเสมอ เป็นหัวใจของการ Sight-Reading ที่สำคัญกว่าระดับเสียงที่ถูกต้อง
3. ให้อ่านและมองโน้ตเป็นกลุ่มเหมือนการอ่านหนังสือ อย่ามองโน้ตทีละตัว
4. สังเกตเครื่องหมายกำหนดลักษณะเสียง (Articulation) การกำหนดคันชัก (Bowing) สำหรับผู้เล่นเครื่องสาย และเครื่องหมายความดัง-เบา
5. ระวังข้อผิดพลาดอันจะเกิดขึ้นโดยง่ายเช่น ลืมเครื่องหมายโน้ตจรรยาในห้องเดียวกัน ตัวอย่างเช่นเมื่อมีเครื่องหมายชาร์ปหน้าโน้ต G โน้ต G ตัวที่ 2 ภายในห้องเดียวกัน ต้องเล่นเป็น G ชาร์ปด้วย
6. บรรเลงโน้ตตามความรู้สึกรู้ของเพลง โดยไม่เน้นจุดใดจุดหนึ่งมากเกินไปจนกำหนด
7. มองหากลุ่มโน้ตที่มีความคล้ายกันของประโยคเพลง (Phrase) กุญแจเสียง (modulation) หรือ เคเดนซ์ (cadence) ที่มักจะย้อนกลับมาอีก หรือกลุ่มบันไดเสียง อาร์เปจิโอ กลุ่มโน้ตประจุจุด (Dotted Note) ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจช่วยให้เราสามารถจัดวางตำแหน่งนิ้วในการเล่นได้โดยง่ายด้วยประสบการณ์จากการฝึกซ้อมที่เคยปฏิบัติมา

8. อ่านโน้ตไปข้างหน้าตลอดเวลา และพยายามให้ความสำคัญในแต่ละกลุ่มโน้ต อ่านกลุ่มโน้ตถัดไปเพื่อเก็บข้อมูล เช่นเดียวกับการขับรถที่ต้องมองออกไปข้างหน้าเพื่อคาดคะเนทิศทางก่อนที่จะเราจะขับไปถึง ต้องมองสัญญาณไฟ ป้ายจราจร ฯลฯ ไม่เพียงแต่มองถนนที่รถกำลังวิ่งอยู่เท่านั้น

9. ในการ Sight-Reading ร่วมกับวงดนตรีแชมเบอร์ขนาดเล็ก (Chamber music) หรือวงดุริยางค์ขนาดใหญ่ ผู้ฝึกต้องพยายามฟังผู้อื่นที่บรรเลงด้วยว่าพร้อมกันหรือไม่ เช่นเดียวกันกับการขับรถที่ต้องรักษาความเร็ว รักษาระยะระหว่างรถคันข้างหน้า

10. บรรเลงบทเพลงให้มีความเป็น "ดนตรี" ให้มากที่สุด Sight-Reading มิใช่การเล่นตัวโน้ตเพียงอย่างเดียว ดนตรีนั้นต้องมีความงดงามในเสียง สีสันทัน ความหนา-บางและทิศทาง เช่นเดียวกันกับภาพวาด ควรบรรเลงออกมาได้อย่างชัดเจน แม้กระทั่งเป็นการ Sight-Reading ครั้งแรกก็ตาม

การปรับปรุง Sight-Reading ให้ดีขึ้นนั้นต้องหมั่นฝึกฝน หาประสบการณ์ด้วยการเล่นบทเพลงใหม่ ๆ กับผู้อื่นที่มีความสามารถด้าน Sight-Reading ไม่ว่าจะเป็นการ Sight-Reading ในวงประเภท Chamber Music วงดุริยางค์ขนาดเล็กหรือใหญ่ ล้วนจะช่วยให้ผู้ฝึกมีพัฒนาการในการอ่านโน้ตได้สมบูรณ์มากขึ้น ฟังระลึกรู้เสมอว่า ความสามารถทางด้านการ Sight-Reading นั้นจะช่วยให้เราสามารถเปิดโลกใหม่ทางดนตรีได้อย่างรวดเร็วและง่ายขึ้น

บรรณานุกรม

ณัฏฐา โสคติยานุรักษ์. (2543). **พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bennett R. (1986). **Score-Reading**. UK.: Cambridge University Press.

Gerle R.(1995). **The Art of Practicing Violin (2nd ed.)**. London: Stainer & Bell.

Harris P. & Crozier. (2001). **The Music Teacher's Companion, A Practical Guide (International edition)**. London: The Associated Board of the Royal School of Music Publishing.

Rowley A. (n.d.) **Do's and Don'ts for Musician, A Handbook for Teachers and Performers**. London: Edwin Ashdown Ltd.

Snitkin H. (1996). **Practicing for Young Musicians, You are your own teacher (revised ed.)**. USA.: HMS Publication.

Stewart D. (1993). **Reading and Writing Music**. San Francisco: Backbeat Books.